אֲבָל מָטָא זְמַן חִיּוּבֵיהּ – לאחר שהגיע זמן התשלום, בעל הבית רָמֵי אֲנַפְשֵׁיהּ וּמְיַדַּר – מטיל על עצמו לזכור כדי שלא לעבור על איסור בל תלין.

מקשה הגמרא: וְכִי שָׂכִיר עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תָּגוּזֹל, שכשם שחזקה שבעל הבית נזהר שלא לעבור בבל תלין, כך יש חזקה על השכיר שאינו עובר על בל תגזול לתבוע את שכרו פעמיים, ולכן עדיין יש לומר שהשכיר ישבע ויטול.

מתרצת הגמרא: הָתָם כשבא לתבוע אחר זמנו, יש לבעל הבית תְּרֵי חֲזָקֵי – שתי חזקות שמורות על כך ששילם, ולעומת זאת הָכָא אצל השכיר, יש רק חֲדָא חֲזָקָה – חזקה אחת שלא קיבל שכרו. מבארת הגמרא: גַּבֵּי – אצל בַּעַל הַבַּיִת אִיכָּא תְּרֵי חֲזָקֵי – ישנן שתי חזקות, חֲדָא – חזקה אחת דְּאִין בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תָּגוּזֹל, ומשום כך יש לומר שאם לא פרע היה נזכר, וַחֲדָא – ועוד חזקה דְּאֵין שָׂכִיר מַשְׁהֶא שְׂכָרוֹ אלא בא מיד לקבל שכרו, וְהָכָא – ואילו כאן אצל השכיר יש לו רק חֲדָא חֲזָקָה – חזקה אחת שלא יעבור על איסור בל תגזול, וכיון שלבעל הבית יש שתי חזקות ולשכיר רק אחת, בעל הבית עדיף, ומשום כך אחר שהגיע הזמן אין השכיר נשבע ונוטל:

שנינו במשנה: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁתָּבְעוֹ חֵרֵשׁ וְהוּ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל:

הגמרא סברה שמדובר אף כשהעדים מעידים שתבעו לאחר זמנו. מקשה הגמרא: וְהָא קָתָבְעוֹ לְקַמָּן – הרי הוא תובעו בפנינו, ומדוע יש צורך בעדים כדי שישבע ויטול. מיישבת הגמרא: אָמַר רַב אַסִי, מדובר שבאו עתה והעידו שֶׁתָּבְעוֹ כבר בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ ולכן על ידי עדותם נשבע ונוטל.

מקשה הגמרא: עדיין קשה, וְדִלְמָא לְכָתַר הָכִי – שמא לאחר שהלכו העדים פָּרַע לו בעל הבית, שהרי יש חזקה שלא יעבור בבל תלין. אביי מיישב שאלה זו: אָמַר אַבָּיֵי, מדובר שהעדים מעידים שֶׁתָּבְעוֹ השכיר כָּל זְמַנּוֹ, דהיינו עד סוף הזמן שעבר בבל תלין.

מקשה הגמרא: וְכִי מפני שתבעו כל היום, לְעוֹלָם (לֹא פָּרַע לֵיהּ) יהיה השכיר נאמן, ואפילו אם ירצה הבעל הבית להשבע ולהיפטר לא יהיה נאמן, וכי כל כך השהה השכיר את שכרו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב חָמָא בַּר עוּקְבָא, דין זה שנשבע ונוטל כאשר העידו עליו שתבעו כל זמנו, הוא רק כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תְּבִיעָה, דהיינו שנתנו לו יום אחד לאחר שעבר הזמן שאם יתבע בו ישבע ויטול:

משנה

לוה שהגיע זמן פרעון חובו ואינו פורע, אסור להכנס לביתו כדי ליטול ממנו משכון, במשנתינו יבואר מי הוא הרשאי ליטול משכון מהלוה, ובאיזה מקום אפשר ליטלו. כמו כן מבארת המשנה שיש כלים שצריך המלוה להחזירם ללוה לצורך שימושו אף בזמן שהם ממושכנים בידו:

חַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ, וכשהגיע זמן הפרעון ולא פרעו רוצה המלוה ליטול ממנו משכון כדי לגבות ממנו את חובו, לֹא יְמַשְׁכֶּנּוּ בעצמו כלל, ואפילו אם מוצאו בשוק, אֶלָּא ממשכנו בְּבֵית דִּין – על ידי שליח בית דין. דין נוסף: וְאַף שליח בית דין שרשאי למשכנו, לֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ של הלוה לִיטּוֹל מַשְׁכּוֹנוֹ, אלא הלוה יוציא לו את המשכון, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כד יא) 'בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה'.

המשנה מבארת אלו משכונות צריך המלוה להשיב ללוה: חָיּוּ לוֹ – ללוה שְׁנֵי כֵלִים שונים הממושכנים ביד המלוה, נוֹטֵל המלוה אֶחָד מהם שאין הלוה צריך לו, וּמַנִּיחַ אֶחָד – את הכלי האחר ביד הלוה, שישתמש בו. וכשיצטרך הלוה את הכלי השני ישיב את הראשון למלוה, ויטול את השני. וכגון אם נטל כמשכון כר ומחרישה, מַחֲזִיר המלוה אֶת הַכַּר בַּלַּיְלָה, כדי שיוכל הלוה לישן בו, ומחזיק את המחרישה ברשותו במשכון, וּמחזיר לו אֶת הַמַּחֲרֵישָׁה בַּיּוֹם כדי שיחרוש בה, ונשאר הכר ברשותו במשכון.

וְאִם מֵת הלוה ונשארו משכונות אלו ביד המלוה, אֵינוֹ מַחֲזִיר לְיוֹרְשָׁיו של הלוה את המשכונות בשעה שהם צריכים להשתמש בהם, שנאמר (שם כד יג) 'הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ', ודרשו (מכילתא דרשב"י שמות כב כה) שרק 'לו', ללוה עצמו, יש חיוב להשיב את המשכון, ולא ליורשיו, אלא מוכר המלוה את המשכון וגובה את חובו. ומבואר בדברי תנא קמא שכשהלוה חי אין המלוה יכול למכור את המשכון ולגבות ממנו את חובו, אלא מחזירו לעולם בשעה שהלוה צריך לו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חולק וְאוֹמֵר, אַף לַלוה עַצְמוֹ אֵינוֹ מַחֲזִיר את המשכון אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם מזמן נטילתו, שזהו שיעור הזמן שנותנים בית דין לאדם לקיים את החיובים המוטלים עליו (להלן קיח.). וּמִשְּׁלֹשִׁים יוֹם וּלְהַלָּן [–והלאה], מוֹכְרָן המלוה בְּבֵית דִּין וגובה מהם את חובו:

גמרא

הגמרא מביאה מימרא בענין נטילת משכון, ועל פיה תבואר משנתינו: אָמַר שְׁמוּאֵל, אף שְׁלִיחַ בֵּית דִּין הרשאי ליטול משכון מהלוה, מְנַתֵּח נַתּוּחֵי – לנתק מעל הלוה את החפצים שבידו בשוק, אֵין – כן, רשאי לעשות זאת, אֲבָל מַשְׁכּוּנֵי – להכנס לביתו ולמשכנו, לָא – אינו רשאי.

מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָן במשנתינו, הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ לֹא יְמַשְׁכֶּנּוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין, מִכְּלָל – משמע מלשון המשנה דִּבְבֵית דִּין מַמַּשְׁכְּנִין, ומשמעות הלשון 'ממשכנין' היא שבית דין שולחים את שולחם שיכנס לביתו ונוטלים משכון, ולא כדברי שמואל האוסר זאת. מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ שְׁמוּאֵל, אֵימָא – אמור ופרש את המשנה כך, המלוה את חבירו 'לֹא יְנַתְּחֶנּוּ' אֶלָּא בְּבֵית דִּין, כלומר, המלוה עצמו אינו רשאי ליטול משכון מהלוה אפילו בשוק, ושליח בית דין רשאי ליטול ממנו משכון בשוק, אך לא להכנס לביתו.

מוכיחה הגמרא: חָכֵי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא – כך אכן מסתבר לפרש את המשנה, דְּקָתָנֵי סֵיפָא, 'לֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לִיטּוֹל מַשְׁכּוֹנוֹ', ויש לברר מַנִּי – מי הוא האדם שאסור לו להכנס לבית הלוה למשכנו, אִילֵימָא בַּעַל חוֹב – המלוה, הרי כבר מַרִישָׁא שָׁמַע מִינַּהּ, שאמר שם התנא 'לא ימשכננו אלא בבית דין', אֶלָּא לָאו, מדובר בִּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שאף הוא אינו רשאי להכנס לבית הלוה למשכנו, וכשמואל.

דוחה הגמרא: אִי מִשּׁוּם הָא, לֹא אִירְיָא – מכאן אין להביא ראיה לדינו של שמואל, כיון שאפשר לפרש דְּהָכִי קָאָמַר, 'הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ, לֹא יְמַשְׁכֶּנּוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין', מִכְּלָל, דִּבְבֵית דִּין מְמַשְׁכְּנִים. ודין נוסף שלא הוזכר בפירוש במשנה, וּבַעַל חוֹב עצמו לא רק שאינו רשאי להכנס לביתו ולמשכנו, אלא אֲפִילּוּ שָׁלִיחַ בשוק נַמִּי לֹא, והטעם לזה מבואר בהמשך המשנה, כדי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס המלוה לְבֵיתוֹ של הלוה לִיטּוֹל מַשְׁכּוֹנוֹ, ואם נתיר לו למשכנו בשוק יש לחשוש שיכנס לביתו, ויעבור בלא תעשה.

רב יוסף מקשה על דברי שמואל: מָתִיב רַב יוֹסֵף, נאמר בתורה (שם כד ו) 'לֹא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב' – לא יטול המלוה מן הלוה כמשכון את הכלים שטוחנים בהם תבואה, המכונים 'ריחיים' ו'רכב', ומשמע מהפסוק שרק כלים אלו אסור למשכן, הָא דָּבָרִים אֲחֵרִים, חָבֹל – רשאי אתה למשכן. וכן נאמר (שם כד יז) 'לֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה', ומשמע, הָא בגדים שֶׁל אֲחֵרִים, תַּחֲבֹל. ויש לברר, מַאן – מי הוא האדם שאינו רשאי ליטול כלים אלו ורשאי ליטול כלים אחרים, אִי נַיְמָא שזהו הַבַּעַל חוֹב – המלוה, הרי משמעות הלשון 'חבלה' היא נטילת משכון מתוך הבית, וגם יש להוכיח כן, שהרי ריחיים ורכב דרכם להמצא בתוך הבית, ולא יתכן שהותר לו לחבול כלים אחרים, דְּהָא כְּתִיב (שם כד י) 'לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ' ללמד שאין המלוה רשאי להכנס כלל לביתו. אֶלָּא לָאו – בודאי מדובר בִּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, ומבואר בפסוק שרק 'ריחיים ורכב' ו'בגד אלמנה' אסור לו ליטול מהבית, אך שאר דברים מותר לו

המשך בעמוד רלה

ליטול אפילו מתוך הבית, ושלא כדברי שמואל.

מתרצת הגמרא: **תַּרְגְּמָהּ** – תירגם, ביאר את הפסוקים **רַב פָּפָּא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, וְאָמְרִי לָהּ** שביאר זאת **רַב פָּפָּא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף, קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, לְעוֹלָם** הפסוקים האוסרים למשכן ריחיים ורכב ובגד אלמנה עוסקים **בְּבַעַל חוֹב** עצמו, ואין ללמוד מכאן שדברים אחרים רשאי המלוה ליטול, אלא נכתבו פסוקים אלו כדי **לַעֲבוֹר עָלָיו** – על נטילת דברים אלו **בִּשְׁנֵי לַאוִין**, גם באיסור חבלת כלים מסוימים אלו, וגם באיסור להכנס לבית הלוה למשכנו.

הגמרא מקשה על דינו של שמואל מברייתא: **תָּא שְׁמַע**, שנינו בברייתא, **מְמַשְׁמַע שָׁנֵאֱמַר** בפסוק (שם כד יא) 'בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְיוֹצִיא אֵלֶיךָ **אֶת הָעָבוֹט**', וכי אֵינִי יוֹדֵעַ – מבין ולומד מדעתי **שֶׁהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נוֹשֶׁה בּוֹ** הוא אשר **יוֹצִיא** אליך את העבוט, שאם לא כן מי יוציאנו, **אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נוֹשֶׁה בּוֹ', **לְרַבּוֹת** שְׁלִיחַ **בֵּית דִּין**. מדייקת הגמרא מהברייתא, **מַאי לָאו** – האם אין כוונת הברייתא, שהפסוק בא לחדש **שֶׁשְּׁלִיחַ בֵּית דִּין** דינו **כְּלֵיהּ**, שרשאי להכנס לביתו, ופירוש הפסוק הוא כך, 'בַּחוּץ תַּעֲמֹד' אתה המלוה, 'וְהָאִישׁ', שהוא שליח בית דין, וכן 'אֲשֶׁר אַתָּה נוֹשֶׁה בּוֹ' שזהו הלוה, יוציאו אליך את העבוט. ושלא כדברי שמואל האומר שאף שליח בית דין אינו רשאי להכנס לביתו של הלוה.

דוחה הגמרא: **לא** – אין הכרח לפרש כן בברייתא, אלא אפשר לפרש בכוונתה שהפסוק בא לרבות שִׁלּוּחַ בֵּית דִּין דינו כְּמַלְוֶה, שאינו רשאי להכנס לבית הלוה, ויש לדרוש את הפסוק כך, 'בַּחוּץ תַּעֲמֹד' וְהָאִישׁ', כלומר, גם אתה, המלוה, וגם 'הָאִישׁ' שהוא שליח בית דין, תעמדו בחוץ, 'אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ', שזהו הלוה, הוא 'יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה'.

הגמרא מקשה על דברי שמואל: **תָּא שְׁמַע**, שנינו בברייתא, נאמר בפסוק (שמות כב כה) **'אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ', בְּשִׁלּוּחַ בֵּית דִּין** שחבל שלמת הלוה ונתנה למלוה כמשכון **הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אוֹ אֵינוֹ** – שמא נאמר שאין זה כך, **אֶלָּא בְּבַעַל חוֹב** – במלוה עצמו שחבל שלמת הלוה הכתוב מדבר. משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** (דברים כד י) **'לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ', חֲרֵי דינו של בַּעַל חוֹב אָמוּר**, שאסור לו להכנס לבית הלוה וליטול משכון, **הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים** – כיצד אפרש את הפסוק **'אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ'** שמשמע ממנו שמותר ליטול משכון מבית הלוה, על כרחך **בְּשִׁלּוּחַ בֵּית דִּין הַכָּתוּב מְדַבֵּר**. ומבואר בברייתא ששליח בית דין רשאי להכנס לבית הלוה, ושלא כדברי שמואל.

הגמרא מבארת שאכן נחלקו תנאים בדינו של שמואל. אומרת הגמרא: הלכה זו שאמר שמואל **תַּנְּאֵי הִיא** – נחלקו בה תנאים, **דְּתַנְיָא** בברייתא אחת, **שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁבָּא** לביתו של הלוה **לְמַשְׁכְּנוֹ, לֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ, אֶלָּא עוֹמֵד בַּחוּץ, וְהַלָּה** – הלוה, **מוֹצִיא לוֹ מַשְׁכּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר 'בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ'**, כלומר 'האיש' שהוא שליח בית דין, דינו כמלוה שעומד בחוץ, וכדברי שמואל. **וְתַנְיָא אִידָךְ** – שנינו בברייתא אחרת, **בַּעַל חוֹב** – מלוה עצמו **שֶׁבָּא לְמַשְׁכְּנוֹ, לֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ, אֶלָּא עוֹמֵד בַּחוּץ, וְהַלָּה** – הלוה **נִכְנָס, וּמוֹצִיא לוֹ מַשְׁכּוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'בַּחוּץ תַּעֲמוֹד'. וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁבָּא לְמַשְׁכְּנוֹ, חֲרֵי זֶה נִכְנָס לְבֵיתוֹ וּמְמַשְׁכְּנוֹ, והיינו שלא כדברי שמואל.**

הגמרא מביאה את סיום הברייתא השניה. אומרת הברייתא: **ושליח בית דין זה שנכנס לביתו למשכנו, לֹא יְמַשְׁכְּנֶנּוּ דִּבְרִים שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶן אוֹכֶל נֶפֶשׁ**, שנאמר (דברים כד ו) 'לֹא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל', וממה שנאמר 'כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל' דורשים שאסור למשכן כל כלי שעושים בו אוכל נפש.

אומרת הברייתא דין נוסף: **ושליח בית דין** הממשכנו בביתו, אינו רשאי ליטול את כל כליו כמשכון, אלא **נוֹתֵן** – מניח ללוה **מִטָּה** ו**מִטָּה** [ולהלן יבואר מדוע הוא זקוק לשתי מיטות], **וּמַצָּע** – בד לֶבֶד רך המונח על גבי המטה **לְעָשִׁיר, כְּדַרְכּוֹ שֶׁמְּסַדְּרִין** – שנה את הברייתא לפני רב נחמן בשם רבן שמעון בן גמליאל, **וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ** רב נחמן, **הַשְׁתָּא, לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**, לאחר שלשים יום **זַבּוּנֵי מְזַבְּנִינַן לֵיהּ** – מורכים אפילו את הכלים שהוא זקוק להם, ואם כן היתכן שלשיטתו **סַדּוּרֵי מְסַדְּרִינַן לֵיהּ**. מוכיח רב נחמן שכן היא דעת רבן שמעון בן גמליאל: **דְּתָנַן** במשנתינו **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף לְעַצְמוֹ** – ללוה עצמו, **אֵינוֹ מַחֲזִיר אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם**, אבל **מִפָּאן וְאֵילָךְ מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין** וגובה מהם את חובו.

הגמרא מנסה לתרץ את קושיית רב נחמן. שואלת הגמרא: **ומַאי** – מנין לרב נחמן לפרש **דִּכְי קָאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** 'מכאן ואילך מוכרן בבית דין', **זַבּוּנֵי לְגַמְרֵי קָאָמַר** – כוונתו לומר שמוכרים את המשכון לגמרי, **דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר** – שמא נפרש שכך היא כוונתו, **עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָדַר לֵיהּ בְּעֵינֵיהּ** – חוזר המשכון ללוה כמות שהוא, אפילו אם הוא בגד או כלי יקר ביותר, אבל **מִכָּאן וְאֵילָךְ, מֵיהַדַּר לֵיהּ לְמַאי דְּהָוֵי לֵיהּ** – מחזיר לו המלוה רק בגד הראוי לו לפי כבודו, **וּמְזַבְּנִינַן מַאי דְּלָא הָוֵי לֵיהּ** – ומוכר את הדברים היקרים יותר, ומנין לו שלרבן שמעון בן גמליאל אין מסדרים לבעל חוב כלל.

דוחה הגמרא: **אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּאִית לֵיהּ לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הָאִי סְבָרָא** – שהוא סובר שמסדרין לבעל חוב, הרי לדעתו **לֵיכָּא מִידֵּי דְּלָא הָוֵי לֵיהּ** – אין דבר שאינו ראוי ללוה, ואף דברים יקרים ביותר, כיון שהורגל בהם. מבארת הגמרא היכן מצינו זאת: **דְּאָמַר אַבָּיֵי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא,** דין שבא למשכן את הלוה, **נוֹתֵן מִטָּה וּמִטָּה, וּמַצָּע לְעָשִׁיר, מִטָּה וּמִטָּה, וּמַצָּע לְעָנִי.** מקשה הגמרא: **לְמַאן** – לצורך מי משאירים שתי מטות בבית הלוה, והרי לו עצמו די במטה אחת, **אִילֵימָא** שמשאירים מטה נוספת **לְאִשְׁתּוֹ, וּלְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו** – או לבניו או בנותיו, **הָא אָמְרַתְּ** בהמשך הברייתא שסידור זה הוא רק **לוֹ, אֲבָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ וּלְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו.**

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא, אִידֵי וְאִידֵי** – זו וזו, שתי המטות, **הם לְדִידֵיהּ** – ללוה עצמו. ואם תשאל **תִּרְתֵּי לָמָּה לִי**, יש להשיב שהוא צריך **חֲדָא** – מטה אחת **דְּאָכֵיל עָלָהּ** – שהוא אוכל עליה, שהיתה דרכם לאכול כשהם מסובים על המטות, **וַחֲדָא, דְּזָג עָלָהּ** – שהוא ישן עליה. והטעם שלא מניחים לו רק מיטה אחת לאכילה ולשינה הוא **כִּדְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, לְכָל מִילֵּי יָדְעָנָא אֲסוּתֵיהּ** – יודע אני רפואה לכל דבר חולי, **לְבַר מֵהֲנֵי תְּלָת** – מלבד שלשה דברים אלו, **מַאן דְּאָכֵיל אַהֲנָא מָרֵירָא, אַלְיְבָא רֵיקָנָא** – האוכל תמר שלא הבשיל [שטעמו מר] על לב ריק, כלומר לפני הסעודה. **וְהַדּבר** השני הוא, **מַאן דְּאָסַר מֵיתְנָא דְּכִיתְנָא רְטִיבָא אַהֲרֵיצֵיהּ** – הקושר על מתניו חבל לח של פשתן. **וְהַדבר** השלישי, **מַאן דְּאָכֵיל נַהֲמָא, וְלֹא מַסְנֵי אַרְבָּעָה נַרְמִידֵי** – האוכל לחם ואינו הולך לפחות ארבע אמות אחרי אכילתו. ולפיכך תקנו חכמים להניח לו מטה נוספת שמעמידים אותה במרחק ארבע אמות מהמטה שאוכל עליה, ומתוך כך הוא מתרגל ללכת ארבע אמות אחר אכילתו, עד המטה השניה, שעליה הוא ישן.

רב נחמן מקשה ממשנתינו על האמור בברייתא האחרונה ש'מסדרים לבעל חוב'. אומרת הגמרא: **תָּנֵי תַּנָּא** – שנה 'תנא', אדם השונה משניות ובריייתות **קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, 'כְּדַרְכּוֹ שֶׁמְּסַדְּרִין בַּעֲרָכִין, כָּךְ מְסַדְּרִין בְּבַעַל חוֹב'**, כלומר, שמשאירים לו את הכלים הנצרכים לו, ולא גובים אותם בחובו. **אָמַר לֵיהּ** – הקשה רב נחמן לאותו 'תנא', **הַשְׁתָּא** – עתה, הרי אפילו את הכלים שהלוה צריך, כמו כר ומחרישה, **זַבּוּנֵי מְזַבְּנִינַן לֵיהּ** – מוכרים אותם לאחר שלשים יום כדי לגבות את חובו מהם, כמבואר במשנתינו, ואם כן האם יתכן **דְּסַדּוּרֵי מְסַדְּרִינַן לֵיהּ** – ש'מסדרים' לבעל חוב ואין נוטלים ממנו את כל כליו, ואפילו את אותם המנויים בברייתא.

הגמרא מבררת את קושיית רב נחמן. שואלת הגמרא: **וּמִי מְזַבְּנִינַן לֵיהּ** – וכי באמת הדין כן שמוכרים את המשכונות שהלוה זקוק להם, **וְהָתַנַן** במשנתינו (ע"א) שהמלוה **מַחֲזִיר אֶת הַכַּר בַּלַּיְלָה, וְאֶת הַמַּחֲרֵישָׁה בַּיּוֹם**, ואין גובים לעולם מכלים אלו. משיבה הגמרא: אותו **'תַּנָּא', כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל תָּנָא קַמֵּיהּ** – שנה את הברייתא לפני רב נחמן בשם רבן שמעון בן גמליאל, **וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ** רב נחמן, **הַשְׁתָּא, לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**, לאחר שלשים יום **זַבּוּנֵי מְזַבְּנִינַן לֵיהּ** – מורכים אפילו את הכלים שהוא זקוק להם, ואם כן היתכן שלשיטתו **סַדּוּרֵי מְסַדְּרִינַן לֵיהּ**. מוכיח רב נחמן שכן היא דעת רבן שמעון בן גמליאל: **דְּתָנַן** במשנתינו **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף לְעַצְמוֹ** – ללוה עצמו, **אֵינוֹ מַחֲזִיר אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם**, אבל **מִפָּאן וְאֵילָךְ מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין** וגובה מהם את חובו.

הגמרא מנסה לתרץ את קושיית רב נחמן. שואלת הגמרא: **ומַאי** – מנין לרב נחמן לפרש **דִּכְי קָאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** 'מכאן ואילך מוכרן בבית דין', **זַבּוּנֵי לְגַמְרֵי קָאָמַר** – כוונתו לומר שמוכרים את המשכון לגמרי, **דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר** – שמא נפרש שכך היא כוונתו, **עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָדַר לֵיהּ בְּעֵינֵיהּ** – חוזר המשכון ללוה כמות שהוא, אפילו אם הוא בגד או כלי יקר ביותר, אבל **מִכָּאן וְאֵילָךְ, מֵיהַדַּר לֵיהּ לְמַאי דְּהָוֵי לֵיהּ** – מחזיר לו המלוה רק בגד הראוי לו לפי כבודו, **וּמְזַבְּנִינַן מַאי דְּלָא הָוֵי לֵיהּ** – ומוכר את הדברים היקרים יותר, ומנין לו שלרבן שמעון בן גמליאל אין מסדרים לבעל חוב כלל.

דוחה הגמרא: **אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּאִית לֵיהּ לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הָאִי סְבָרָא** – שהוא סובר שמסדרין לבעל חוב, הרי לדעתו **לֵיכָּא מִידֵּי דְּלָא הָוֵי לֵיהּ** – אין דבר שאינו ראוי ללוה, ואף דברים יקרים ביותר, כיון שהורגל בהם. מבארת הגמרא היכן מצינו זאת: **דְּאָמַר אַבָּיֵי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא,**

המשך בעמוד יז

כּוּלְּהוּ סָבְרָא לְהוּ – כל התנאים האלו סוברים שפָּל יִשְׂרָאֵל ׳בְּנֵי מְלָכִים׳ הֵן נחשבים, לגבי דינים שונים [וכמו שיבואר להלן], וכיון שאמר רבן שמעון בן גמליאל שאחרי שלשים יום מוכרים את המשכון, בודאי כוונתו שמוכרים הכל, ולכן הוקשה לרב נחמן כיצד יתכן שהוא יסבור ש׳מסדרים לבעל חוב׳.

הגמרא מבארת עתה מנין לנו שהתנאים שנמנו לעיל סוברים ש׳כל ישראל בני מלכים הם׳. אומרת הגמרא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סובר כך, דְּתַנְיָן במשנה בשבת (קכו:) אין מטלטלים בשבת לֹא אֶת הַלּוּחַ – מין קטנית, כיון שאי אפשר לבשלו בשבת, וכשהוא חי אינו ראוי לאכילה אף לרוב העופות, וְלֹא אֶת הַחֲרְדָּל – מין תבלין, כיון שאי אפשר לטוחנו בשבת, וכשהוא שלם אינו ראוי למאכל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר בְּלוּחַ לטלטלו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְעוֹרְבִין, ואף שאדם זה אינו מגדל עורבים, מכל מקום ישראל בני מלכים הם, וראוי להם לגדל עורבים לנוי ולמשחק כדרך בני מלכים.

וממשיכה הגמרא: ואף רַבִּי שִׁמְעוֹן סובר כן, דְּתַנְיָן במשנה בשבת (קיא.) בכלל איסורי רפואה בשבת, שאסור לסוך שמן ורד על גבי המכה, כיון שדמיו יקרים ואין דרך להשתמש בו ללא מכה, ומוכח הדבר שעושים כן לרפואה, אבל בְּנֵי מְלָכִים סָכִין שֶׁמֶן וְוֶרֶד עַל גַּבֵּי מַכּוֹתֵיהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁכֵּן דַּרְכָּן לָסוּךְ גם בַּחוֹל ואף ללא מכה, ולא ניכר שעושים זאת עתה לרפואה. רַבִּי שִׁמְעוֹן חולק ואוֹמֵר, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵן ורשאים לסוך בשמן ורד על גבי המכה, כיון שהם ראויים לסוך בו אף ללא מכה.

וממשיכה הגמרא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא גם הם סוברים כן, דְּתַנְיָא בברייתא, חֲמֵי שָׁהֵוְי נוֹשִׁין בּוֹ אֶלֶף זוּז, וְהוא לְבוּשׁ אִיצְטְלָא – גלימה בַּת מֵאָה מָנֶה, שהם עשרת אלפים זוז, מַפְשִׁישִׁין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ ומוכרים אותה, וּבאותם דמים מַלְבִּישִׁים אוֹתוֹ אִיצְטְלָא זולה יותר הֲרֵאוּיָה לוֹ לפי כבודו, ומשאר המעות פורעים את חובו. וְתָנָא – ושנה התנא מַשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְתָנָא מַשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל יִשְׂרָאֵל רְאוּיִין לְאוֹתָהּ אִיצְטְלָא השוה מאה מנה, ואין מוכרים אותה כדי לפרוע את חובו.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רב נחמן, ומבררת כיצד העלתה בדעתה לדחות את קושייתו. מקשה הגמרא: וּלְמַאי דְּקָלִיק אַדַּעְתַּיְין מֵעִיקָּרָא – ולפי מה שהעלינו בדעתינו בתחילה לתרץ את קושיית רב נחמן, ולומר שכוונת רבי שמעון בן גמליאל במשנתינו היא דְּיָהֵיב לֵיהּ מַאי דְּהָוֵי לֵיהּ, וּמְזַבְּנִינָן מַאי דְּלָא הָוֵי לֵיהּ – שמוכר את המשכון ונותן ללוה מתוכו את הכלים הראויים לו לפי כבודו, וגובה את השאר, יש להקשות, בִּשְׁלָמָא לגבי כַּר וְכֻסְּתָא ששנינו במשנה, הָוֵי לֵיהּ דְּבֵינֵי בֵּינֵי – יתכן שראויים לו כר וכסת פשוטים וזולים יותר ממה שיש לו, אֶלָּא מַחֲרִישָׁה ששנינו במשנה, לְמַאי חֲזֵיָא – למה היא ראויה, כלומר, וכי יש מחרישה שאינה ראויה לו, והרי כל המחרישות שוות.

מתרצת הגמרא: אֲמַר רָבָא כַּר רַבָּה, מדובר בְּמַחֲרִישָׁה דְּכַסְפָּא – מחרישה העשויה מכסף, כלומר, אין זו מחרישה לחרישת שדה, אלא כלי בעין מחרישה קטנה שמתגרדים בו במרחץ, ואם היא עשויה מכסף אפשר למוכרה ולתת לו מחרישה זולה יותר, ולגבות מהההפרש את החוב.

הגמרא מבררת את עיקר החיוב לסדר לבעל חוב. מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב חֲנָא, מדוע מסדרים לבעל חוב, וְלֵיתָא לֵיהּ – יאמר לו המלוה, לַאו עֲלַי קָרְמִית – אין עול פרנסתך מוטל עלי יותר מאשר כל ישראל, ואיני צריך להפסיד ולא לגבות את כל חובי כדי שישארו לך הדברים הנצרכים לך.

מתרצת הגמרא: אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרב חגא,